

In memoriam

ROBERT KING MERTON (1910–2003)

În acest an, la 23 februarie, s-a stins din viață la New York, la vârsta de 92 de ani, Robert King Merton, unul dintre „giganții” sociologiei secolului al XX-lea. Împreună cu colegii din întreaga lume, sociologii din România omagiază personalitatea celui care a fost supranumit „Mr. Theory”.

Robert King Merton s-a născut la 4 iulie 1910 la Philadelphia într-o familie de imigranți evrei, proveniți din estul Europei. A cunoscut de mic greutățile vieții oamenilor simpli. În adolescență, a încercat să-și câștige subzistența ca „artist magician”, ocazie cu care și-a schimbat numele din Mayer Robert Schkolnick în Robert King Merlin. Numele americanizat de Robert King Merton și l-a luat când a devenit student la Universitatea Temple, fondată în 1884, „pentru fetele și băieții săraci din Philadelphia”. Aici l-a avut ca instructor pe sociologul George E. Simpson, care lucra la teza sa de doctorat cu titlul *The Negro in the Philadelphia Press*. Robert King Merton a fost recrutat ca asistent de cercetare, încredințându-i-se activități de rutină: clasificarea referințelor despre negrii apărute în ziarele din Philadelphia, tratarea lor statistică etc. (cf. *A Life of Learning by*

Robert King Merton, Occasional Paper, No. 25, American Council of Learned Societies, 1994). Așa cum aprecia în 1994, lucrând ca asistent de cercetare, a aplicat – precum făcea în proză Monsieur Jourdain al lui Molière – „tehnica analizei comunicării” (prezentată mai târziu de Harold Lasswell). Așa a ajuns să pătrundă în „câmpul exotic și îndoielnic al sociologiei” (în continuare citatele trimit la *A Life of Learning by Robert King Merton*).

În timp, cu ocazia conferințelor anuale ale Asociației Sociologilor Americani, l-a cunoscut pe Pitirim Alexandrovich Sorokin (1889–1968), șeful departamentului de sociologie de la Universitatea Harvard, care l-a invitat să lucreze în cadrul departamentului nou înființat. Între 1931 și 1936, Robert King Merton studiază la Universitatea Harvard (Massachusetts), mai întâi sub îndrumarea lui Pitirim Alexandrovich Sorokin și, apoi, a lui Talcott Parsons (1902–1979). În 1932 obține titlul de master, iar în 1936 pe cel de doctor în sociologie, conducătorul științific al tezei de doctorat fiind George Sarton (1884–1956). În mediul intelectual de la Harvard, Robert King

Merton și-a dedicat „zile și nopți studierii operelor lui Émile Durckheim și ale discipolilor săi, Claude-Lévy-Bruhl, Marcel Mauss, Maurice Halbwachs și Célestin Bouglé”. Pe baza acestor studii și-a construit modelul propriu de analiză structurală și funcțională.

Timp de trei ani, între 1936 și 1939, Robert King Merton activează ca instructor pentru sociologie la Universitatea Harvard. Devine profesor și șef al Departamentului de sociologie la Tulane University din New Orleans. Despre cei doi ani (1939-1941) cât a predat la Tulane University, Robert King Merton mărturisește că au fost „ani de relaxare și de răsplată intelectuală”. În 1941 se angajează la Columbia University din New York, unde cooperează cu sociologi de mare reputație, precum Kingsley Davis (1908-1997), Marie Jahoda (1907-2001) și Paul F. Lazarsfeld (1901-1976). Cu matematicianul-psiholog convertit la sociologie, Paul F. Lazarsfeld, a păstrat timp de 35 de ani o „improbabilă colaborare”. De ce improbabilă? Pentru că – spune Robert King Merton – „Paul F. Lazarsfeld era un metodolog cu formație de matematician, inventator al unor importante tehnici de cercetare sociologică, de exemplu, ancheta panel sau analiza structurilor latente”, iar cel pe care îl omagiem „confirmase ca teoretician, insistând asupra importanței paradigmelor (în sens pre-Kuhnian al termenului de 'paradigmă'). Totuși, cei doi giganti ai sociologiei și-au descoperit rapid afinități electivă și în 1945 au înființat Bureau of Applied Social Research, care a jucat un rol important în fundamentarea teoretico-metodologică a cercetărilor empirice. În 1957, Robert King Merton a fost ales Președinte al Asociației Americane de Sociologic.

Robert King Merton și-a desfășurat la Columbia University până în 1979 activitatea de profesor carismatic și de cercetător profund și inovativ al fenomenelor și proceselor sociale, dar a continuat să fie activ în câmpul sociologiei până în ultima clipă a vieții. În 1994 a primit Medalia Națională

pentru Știință, conferită de către Președintele SUA. A fost primul sociolog care a primit această distincție. „A fost o prezență și o forță” – apreciază foștii lui studenți și colaboratori. „A consolidat sociologia ca știință; a legitimat-o ca disciplină științifică majoră” – afirma cu deplin teamei reputatul psiholog Gardner Lindzey, fostul director al Centre for Avanced Studies in the Behavioral Sciences de la Stanford University.

A influențat prin scrierile sale magistrale, unele traduse și în România, cercetarea sociologică din țara noastră. Personal, îi datorez lui Robert King Merton înțelegerea raportului dintre teorie și cercetarea empirică, punerea în lumină a influenței cercetării de teren asupra teoretizării sociologice – de unde și atașamentul meu puternic pentru cercetarea concretă –, de asemenea, îi sunt recunoscător pentru că mi-a oferit suportul teoretic pentru experimentarea profetiei autorealizante ca tehnică de influențare socială.

La dispariția sa, mulți dintre sociologii cu cea mai mare notorietate din țară și din străinătate au scris despre personalitatea și opera „gigantului sociologiei secolului al XX-lea, Robert King Merton. Reproducem câteva fragmente din aprecierile făcute:

Cătălin Zamfir

Merton și drumul meu spre sociologie

Cea mai bună modalitate de a aduce omagiul unui creator nu este de a face un rezumat al contribuțiilor sale, ci de a-i identifica contribuția la propria ta dezvoltare intelectuală. Acest lucru îl voi face aici.

Merton este unul dintre creatorii de sociologie care a fost și într-o anumită măsură încă dintre cei mai des citați. Sunt concepte lansate de el – funcție și disfuncție, funcție manifestă și latentă, anomie etc. – frecvent invocate. Mult mai rar însă pot fi găsite analize sociologice care, dincolo de unele concepte și elemente de teorie ale sale, să utilizeze paradigma sociologică schițată de el și cu atât mai puțin să încerce să o dezvolte. Cel puțin eu nu îmi aduc aminte să fi găsit o analiză care să poată fi caracterizată a fi *mertoniană*.

În ceea ce mă privește, eu îi datorez lui Merton deschiderea mea spre sociologie. Prima mea lucrare de sociologie, *Metoda normativă în psihosociologia organizării*, pot să o caracterizez a fi mertoniană într-o măsură decisivă, fără să fac însă din aceasta un merit, ci doar să recunosc o influență masivă. Am simțit a fi o datorie a mea să formulez o asemenea autoapreciere, aducând prin aceasta un omagiu sociologului american.

Drumul meu spre sociologie a fost deschis de trei personalități cu totul deosebite, dar cu câteva puncte comune solide, puțin însă remarcate. Primul a fost Marx care mi-a oferit un cadru constant de gândire sociologică, iar nu ideologică. Cu toate acestea, prima mea lucrare de sociologie, care a fost totodată lucrarea de doctorat, nu a fost o construcție teoretică de tip marxist, ci ca s-a datorat operei a doi sociologi americani: Herbert Simon și R.K. Merton. Prima carte de sociologie care mi-a decis opțiunea definitivă pentru sociologie, pe care am citit-o cu pasiunea descoperirii unui nou mod de gândire, făcând concluzii de o sută și ceva de pagini, a fost cea a lui Marx și Simon, *The Organization*. Aici, printre altele, am găsit descris pe larg un model teoretic al lui Merton care mi s-a părut extrem de interesant. Nu a fost o întâmplare că, descoperind în acea perioadă în bibliotecă și lucrarea fundamentală a lui Merton, am citit-o și preferința pentru stilul de gândire al acestuia a fost consolidată.

Iată cum s-a întâmplat. De regulă vocația sociologică se construiește în jurul unui interes centrat pe cunoașterea în detaliu și explicația realității sociale. Eu am pornit de la o problemă morală. Nu pot spune că dețineam o cunoaștere cât de cât satisfăcătoare a realității. Dar ceea ce știam cu certitudine, și acest lucru mi se părea a fi suficient, este că societatea din jurul meu avea grave încălcări ale moralității. Problema nu era pentru mine cum arată în detaliu societatea, ci de ce ea încalcă cu regularitate moralitatea.

După terminarea facultății de filozofie am fost atras de etică, expresie a unei nemul-

țumiri profunde față de realitatea în care trăiam. Nu neapărat față de realitatea comunistă, ci față de societatea în genere pe care o percepeam vag ca fiind insatisfăcătoare. Pe Marx l-am citit cu pasiune și mi-a modelat modul de gândire, dar lucruri fundamentale de care eram interesat nu mi le explica. Problema în care eram interesat în mod special era deficitul comportamental în termeni de morală. Pe de o parte oamenii au produs sisteme admirabile de valori și norme morale, pe care însă, foarte adesea, nu le aplicau în comportamentul lor. Era vechea problemă fundamentală disputată de Platon și Aristotel. Platon concluzionase, cu o logică greu de contestat, că *binele moral* nu poate să fie realizat în comportamentul uman doar datorită *neștiinței*. Doar necunoașterea poate explica deficitul de morală. Aristotel a dezvoltat o teorie contrară: oamenii, deși știu care este binele, acționează adesea contrar cerințelor lor. Poziția lui Aristotel mi se părea evidentă, dar nu găseam și o explicație satisfăcătoare pentru aceasta. De ce oamenii creează o lume a binelui, dar o deformează grav prin comportarea lor ?

Am început să citesc mai mult cu speranța de a găsi un răspuns, decât cu pasiune, lucrări de etică. Lectura lor îmi dădea însă un sentiment de insatisfacție. Toți marii eticieni construiau sisteme morale înalt acceptabile, mai mult sau mai puțin similare, dar nici unul nu dădea atenție problemei pe care eu o consideram fundamentală: de ce oamenii construiesc sisteme morale, dar normele pe care le conțin acestea sunt atât de frecvent nerespectate. Deci problema nu era de sistem de valori și norme, de morală propriu-zisă, ci de comportament.

În 1966, când am avut șansa să fiu primit la doctorat, am ales o asemenea temă care atunci mi se părea fundamentală: geneza comportamentului uman. Chiar dacă acum multora li s-ar putea părea naivă, eu continui să cred că nu este. Cum să explici comportamentul este o problemă mult prea complexă și, privită cu mai multă atenție, extrem de vagă. Dar de fapt pe mine nu mă interesa comportamentul în general, ci comportamen-

tul moral: relația dintre comportament și valori și norme. Vroiam să înțeleg de ce societatea creează valori și norme, în care crede cu tărie, le susține prin mecanismele sale și sancționează nerespectarea lor, dar niciodată nu reușește să asigure un comportament individual și colectiv concordant cu acestea. Am început să citesc foarte multă psihologie. Ea explica însă mai mult *cum* se constituie comportamentul uman, dar mult mai puțin *de ce*. Am înțeles că problema este de sociologie, iar nu de etică sau psihologie. Am citit o mulțime de lucrări și de sociologie și antropologie despre morală, cultură, „folkways” dar ele mi se păreau mai degrabă descriptive decât explicative. La fel ca și etica, ele descriau, e drept mult mai empiric, mulțimea normelor, tradițiilor, obiceiurilor produse de colectivitățile umane, dar în mult mai mică măsură comportamentul *anormal*, și foarte puțin ofereau explicații ale acestuia.

Prima lucrare care mi s-a părut cu adevărat relevantă a fost cea a lui March și Simon. Era o analiză a organizațiilor, oferind o cu totul altă paradigmă a explicării unui sistem social, complet diferită de paradigma eticistă. Aceasta din urmă încerca să elaboreze ample sisteme de valori și norme și să explice de ce acestea sunt adecvate. Se presupunea totodată că, fiind corecte, aplicarea lor comportamentală este neproblematică. Nu se acorda nici o șansă sistemelor sociale să fie anormale. Nerespectarea normelor se datorează mai degrabă unor factori exteriori, iar nu structurali. Lucrarea lui March și Simon oferea o cu totul altă abordare. O serie de alte analize, printre care și cea a lui Merton, contrare celei eticiste, erau de asemenea invocate ca puncte de susținere. Pe scurt, paradigma oferită era următoarea: organizațiile formează un sistem cu mai mulți actori: conducerea întreprinderii, indivizii participanți, grupurile care le compun. Fiecare cu interesele și reacțiile sale. O normă este un mod de a interzice sau a promova un comportament în cadrul organizației. Ea are, din perspectiva celui care o formulează, o rațiune proprie. Impunerea sa se izbește însă

de logicile celorlalți actori care pot să o accepte sau să o ocolească sau chiar încalce. Eu am tras concluzia că normele reprezintă logica unuia dintre sistemele care interacționează într-un complex social, și că această logică este limitată de logica altor sisteme cu care interacționează. Paradigma eticistă a unei moralități sau normalități neproblematică este o iluzie. În fapt toate sistemele sunt parțial *anormale*, pentru că normalitatea, constituită dintr-o perspectivă, este adesea contracarată de normalitatea altor perspective și că între ele se stabilește un echilibru. Sistemele sociale se caracterizează printr-o multitudine de intrări, fiecare cu valorile și normele lor, între care se stabilește un echilibru. Se poate deci determina care este gradul de „*anormalitatea normală*” pentru funcționarea unui sistem oarecare.

O asemenea viziune care se schița destul de vag, în urma lecturii lui March și Simon, nu era suficient pentru construirea unei paradigme care să explice comportamentul normal/ anormal al oricărui sistem social. Lucrarea lui Merton mi-a oferit elementele suplimentare pentru o asemenea construcție. Spre deosebire de holism, ca de exemplu cel al lui Parsons, care considera că există o singură logică a socialului, cea globală, subsistemele fiind generate și modelate de sistemul social global care le impune logica sa și care, deci, evoluează spre o normalitate totală, Merton schițează o cu totul altă paradigmă. Această paradigmă are ca obiect nu societatea în globalitatea ei, ci sisteme mai mici ca dimensiune și complexitate: indivizi, grupuri, partide, organizații. Toate acestea au logica lor proprie. Interacționează unul cu celelalte, formând complexe mai mult sau mai puțin stabile de echilibru. Societatea nu este nici mulțimea indivizilor și nici un sistem coerent, ci o pluralitate de sisteme, începând de la individ, continuând cu agregări de indivizi și mergând până la societatea globală. Interacțiunea dintre ele formează complexul social. Paradigma holistă care se centrează pe *societatea globală*, a fost înlocuit de către Merton, deși oarecum mai mult schițată decât elaborată în detaliu, cu o paradigmă care

descrie *orice* sistem social, inclusiv cel al activităților indivizilor, și care este caracterizat de propria sa logică. Orice sistem are propriile sale nevoi / cerințe funcționale, are propria sa orientare finalistă; funcționalitatea/ disfuncționalitatea se definește mereu în raport cu cerințele funcționale ale unui sistem anume, având altă valoare dacă se raportează la alte sisteme.

Citind cu atenție lucrarea lui Merton am ajuns la concluzia că ea oferă cadrul teoretic de care aveam nevoie. Pentru aceasta însă a trebuit să dezvolt în detaliu, pornind în principal de la paradigma schițată de Merton, un model structural-funcțional de analiză a problemei mele: geneza normalității și a anormalității sociale. Lucrarea rezultată reprezintă o analiză sociologică bazată pe modelul mertonian. Aveam impresia că ea reprezintă una dintre puținele lucrări, dacă nu singura, care dezvoltă contribuția lui Merton, aplicând-o la o problemă sociologică importantă: normativitatea. Eram foarte interesat de reacția celorlalți sociologi, mai ales a celor apropiați de Merton, la o asemenea tentativă. Pentru aceasta era însă nevoie de comunicare și mai ales de traducerea lucrării în engleză. Din păcate, din motive ușor de înțeles, pe lângă lipsa resurselor tehnice, nu aveam nici pe cele personale de a mă angaja într-o asemenea activitate. Eram mereu atras mai mult de alte cercetări decât de a-mi dedica energia construirii de mecanisme de comunicare cu sociologii occidentali. Am trimis însă lui Merton cartea și un rezumat în engleză. Mi-a trimis o scrisoare de mulțumire și de apreciere a lucrării, dar, sincer să fiu, gestul nu m-a convins că lectura rezumatului ar fi fost suficientă pentru stărnirea unui interes efectiv. M-am consolatat într-un fel și de faptul că însuși Merton nu a mai continuat lucrul său la paradigma pe care o schițase. Probabil că, așa cum se întâmplă adesea cu oamenii de știință, schița de paradigmă pe care a conceput-o a fost de natură să-i soluționeze o serie de probleme teoretice, fiind apoi atras de alte proiecte. Am fost totuși impresionat când pe la sfârșitul anilor 70 am aflat că într-

un volum aniversar în onoarea lui Merton, pe care nu l-am putut însă primi, poate datorită faptului că trăiam într-o altă lume, era invocată și lucrarea mea cu o scurtă analiză a metodei sale. De fapt și eu am trecut la alte teme, utilizând alte cadre teoretice și metodologice, fără însă a abandona în vreun fel modelul pe care l-am dezvoltat pe baza contribuțiilor mertoniene.

Ioan Mihăilescu

Între marxism și structuralismul funcționist american

Regimul socialist din România a cunoscut și scurte perioade relativ faste. O asemenea perioadă a fost la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970. În această afirmație nu este o simplă constatare nostalgică pe care o fac generațiile mai vârstnice referitor la anii tinereții lor când și cele mai grele probleme sunt depășite cu mai multă seninătate decât în anii maturității. Pe lângă subiectivismul trăirilor personale, trebuie acceptat că perioada respectivă prezintă mai multe dovezi concrete care permit susținerea afirmației cu care am început. Desigur, cel mai semnificativ lucru îl reprezintă reluarea învățământului sociologic din România, înființarea primelor specializări universitare, instituționalizarea sociologiei prin centre de cercetare, reviste de specialitate manifestări științifice etc.

Învățământul universitar din România a cunoscut o relativă liberalizare în perioada 1966-1972. Această liberalizare a fost foarte semnificativă în domeniul sociologiei. Aici existau rațiuni suplimentare față de alte domenii care, de bine de rău, își continuaseră existența. Absența învățământului și a cercetării științifice în domeniul sociologiei a făcut necesar apelarea masivă la literatura occidentală. Au fost traduse și publicate lucrări importante din sociologie mondială; bibliotecile au fost bine dotate; au fost făcute abonamente la reviste prestigioase. Apar și primele analize românești ale marilor teorii sociologice. Faptul că aceste lucrări apar încă de la începutul perioadei atestă că autorii erau

preocupați de mai multă vreme de studiul marilor autori.

Perspectiva sociologică care a atras cei mai mulți specialiști români la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970 a fost fără îndoială structuralismul-funcționalist american. Prestigiul ridicat al acestei perspective provenea nu numai din valoare intrinsecă a acesteia, ci și din faptul că se conturase în cea mai dezvoltată țară capitalistă; reușitele economice contaminând și percepțiile creațiilor științifice. Unii dintre noii specialiști români în domeniul structuralismului-funcționalist nu erau la primele lor contacte cu această perspectivă teoretică. Unii dintre ei o trataseră în lucrările lor anterioare, chiar sub paravanul aparent onorabil al criticii marxiste a teoriilor sociologice burgheze. Apelul la critica marxistă sistematică a unor teorii științifice provenite din lumea occidentală a fost o metodă des folosită în toată perioada socialistă. Au existat și câteva cazuri în care posibilitățile oferite de acest subterfugiu de disimulare să fie forțate până la limitele lor extreme: partea de prezentare sistematică a unor teorii occidentale ocupând peste 90 la sută din conținutul unor volume sau studii. Deși într-un mod mai contorsionat, această tehnică a permis o largă popularizare a structuralism-funcționalismului american printre tinerii sociologi din România. Nu numai prin subterfugii, dar și în mod direct sociologia americană era studiată sistematic la secția de sociologie a Universității din București. Programa cursului de istoria sociologiei cuprindea un semestru întreg dedicat sociologiei americane, cea mai mare parte a semestrului fiind folosită pentru prezentarea concepțiilor lui Parsons și Merton.

Structuralismul-funcționalist american se manifestă în România mai ales la nivel teoretic, îndeosebi prin lucrările lui Stela Cernea, Mihail Cernea, Gitta Tulea, Cătălin Zamfir și, mai târziu, ale lui Ion Ungureanu și Ilie Bădescu. În același timp, această perspectivă teoretică este folosită de mulți sociologi români, în mod declarat sau subînțeles, în analiza unei largi problematice sociale din România.

Buna cunoaștere de către sociologii români a apărut ca surprinzătoare cel puțin în două momente pe care le-am trăit. Unul s-a repetat la începutul anilor 1970, când sociologii români se întâlneau destul de frecvent cu sociologi de prestigiu din lumea occidentală, unii dintre ei rămânând plăcut impresionati de faptul că sociologia românească nu era deconectată de la inovările teoretice și metodologice care se petreceau în sociologia mondială, cum lăsa să presupună încorsetarea ideologică care domina societatea românească. Al doilea moment de surprindere a fost la începutul anilor 1990, când unii tineri studenți revoluționari considerau că sociologia din România din perioada anilor 1970 și 1980 este în întregime marxistă și că ar trebui complet abandonată. Unii dintre acești tineri au fost suficient de permisivi și au răspuns invitației pe care le-am adresat-o ca, înainte de a face o judecată globală asupra sociologiei românești din ultimul sfert de secol de socialism, să studieze câteva lucrări apărute în această perioadă. Erau lucrări ale unor sociologi decedați, dar cele mai multe aparțineau profesorilor catedrei de sociologie. Am trăit bucuria ca, peste un an sau doi, să-i ascult pe unii tineri contestatari din 1990, spunând că, într-adevăr, în anii 1970 și 1980, s-au produs multe lucrări valoroase, că unele dintre acestea sunt, fără nici o îndoială, de nivel mondial. Aș fi nedrept față de unii colegi dacă aș da doar câteva exemple care să ilustreze aceste întâmplări. Important este să constatăm că și în cele mai dificile perioade, sociologia românească a fost bine conectată cu problematica sociologiei pe plan mondial.

Maria Lovinescu

Robert K. Merton în comunitatea sociologică românească

“Întâlnirea” dintre Robert K. Merton și sociologii români a avut loc la mijlocul anilor 60, o dată cu reinstituționalizarea sociologiei atât ca disciplină de învățământ, cât și ca domeniu de cercetare. Publicul românesc a putut afla, din lucrările autorului, din sinte-

zele și manualele tipărite (Stela Cernea, *Structuralismul funcționalist în sociologia americană*, 1970; Cătălin Zamfir, *Structurile gândirii sociologice*, 1987, etc.), din textele mertoniene traduse (Robert K. Merton, *Influența cercetării empirice asupra teoriei sociologice*. În S. Tamaș și H. Culea (eds.), *Cunoașterea faptului social*, 1972), despre contribuțiile sociologului american privind teoria de rang mediu de generalitate, funcțiile și disfuncțiile sociale, tipologia devianței, sociologia problemelor sociale, teoria rolurilor sociale, teoria consecințelor neanticipate, efectele birocratismului, teoria profesiei creatoare etc. Cele opt serii de sociologi, însumând cca 500 de absolvenți până în 1989, beneficiari ai moștenirii științifice a marelui dispărut, au constituit o resursă semnificativă ce a contribuit decisiv la renașterea disciplinei după 1990.

Orientarea teoretică a lui Robert K. Merton s-a resimțit și în procesul de redefinire a disciplinei după 1990, când s-a produs ruptura oficială cu paradigma marxistă ce a dominat scena sociologiei românești timp de cinci decenii. Structural-funcționalismul, în variantă mertoniană, constituie o orientare paradigmatică esențială, alături de alte abordări (paradigma cauzală, interacționism simbolic, fenomenologie, individualism metodologic, structuralism), tratate în volumele și studiile apărute în ultimul deceniu. O preocupare constantă a autorilor acestor lucrări este sublinierea relevanței istorico-contextuale a teoriilor și conceptelor sociologice, inclusiv a celor aparținând lui Merton, cât și a semnificației actuale a marilor teme ale sociologului american dispărut pentru cercetările românești asupra problemelor sociale ale tranziției, organizării sociale, devianței, birocratiei și schimbării sociale

Craig Calhoun

New York University

„Merton a fost, probabil, ultimul dintr-o generație de sociologi extraordinară a căror muncă a influențat regulile de baza ale

disciplinei către mijlocul secolului al XX-lea. Împreună cu Parsons, el a contribuit la canonizarea noțiunii de 'analiză funcțională' a lui Durkheim – deși Merton prefera să vorbească despre „analiză structural-funcțională” și a încercat să reducă această abordare la o ortodoxie sau la un „ism”. Merton a evitat construirea de metateorii în favoarea a ceea ce a numit „teorii de rang mediu”, construite pentru a ghida cercetarea empirică. El a făcut celebră distincția dintre funcții „manifeste” și funcții „latente”, a evitat să considere coeziunea socială ca normală și a acordat conflictului mai multă atenție decât a făcut-o Parsons. Cu toate acestea, nu a putut evita critica generalizată a funcționalismului, începută în anii '60.

Una din tezele de bază în cercetările timpurii a fost că știința este produsul geniului individual, care reușește să se elibereze de convenții și norme. Merton a accentuat mai degrabă „ethos-ul științei, structura normativă specifică câmpului care încurajează productivitatea, gândirea critică și căutarea unei înțelegeri mai bune.

Nu a fost totdeauna fericit când studenții păraseau rețeta mertoniană în eforturile lor de a face ca sociologia să evolueze, dar a recunoscut totdeauna că așa se întâmplă în știință”.

Cynthia Fuchs Epstein

City University of New York

„Uneori văzută pe nedrept ca fiind conservatoare, viziunea sociologică a lui Merton a inspirat sociologii care au creat ulterior noi paradigme și programe sociale. Printre ei se află Alvin Gouldner și Lewis Coser, care au înființat publicația socialistă *Dissent*. Faptul că noțiunile sale de „consecințe neanticipate” și de „profetie autorealizantă” nu îi sunt creditate, reprezintă un bun exemplu de „uitare prin incorporare”, la fel ca și influența sa profundă asupra analizei și identificării discriminării instituționalizate și a constrângerilor structurale asupra celor care nu au mijloacele să obțină succesul”.

William J. Goode

George Mason University

„Activitatea lui Merton a fost foarte respectată, el a fost carismatic; unii spun că era chiar vrăjitor. Eu am fost martor la scamatoriile sale când acționa ca un magician, însă el era un și mai mare magician când realiza anumite analize sociologice în fața unei audiențe sau în scrierile sale”.

David L. Sills

Social Science Research Council

„O caracteristică a lui Bob [Merton] a fost maturizarea sa timpurie și de durată. La Columbia University, în anii 1950, Merton era *Mr. Theroy*, iar Lazarsfeld *Mr. Method*. Ironia este că mulți dintre noi am învățat la Columbia că între teorie și metodă nu există decât o linie despărțitoare foarte fină; unii spun chiar că teoria și metoda sunt unul și același lucru. Robert K. Merton și Paul F. Lazarsfeld au dominat sociologia în ultimele trei decenii.

O altă caracteristică a sa a fost erudiția. Celebra sa carte *On the Shoulders of Giants* (1965) schițează în maniera umanismului clasic originea aforismului atribuit îndeobște lui Newton: 'Dacă am văzut mai departe, aceasta se datorează faptului că am stat pe umerii gigantilor'. În 1984, într-o altă lucrare arată originile binecunoscutului dicton al lui Kelvin: 'Când nu poți să măsoari ceva, când nu poți să exprimi acel ceva în numere, cunoașterea ta este limitată și nesatisfăcătoare. Matur și erudit. Foarte mertonian”.

Charles Tilly

Columbia University

„Merton și-a dublat investigațiile sale asupra științei, birocrăției, grupurilor de referință și atașamentului comunitar cu eseuri didactice în care a identificat fenomene sociale de extremă generalitate – consecințele neanticipate, profetia autorealizantă, anomia și multe altele – și le-a arătat celorlalți cum să gândească despre aceste fenomene cu claritate. Merton a fost un mentor gentil, dar ferm”.

Neil Smelser

University of California-Berkeley

„Cu trecerea în neființă a lui Robert K. Merton, noi am pierdut pe cel mai mare sociolog al secolului al XX-lea.

Lucrările sale, totdeauna fecunde, eminente și temeinice au inițiat tradiții de cercetare în mass media și în persuasiune, devianță, sociologia medicală, birocrăție și organizații, teoria grupurilor de referință, sociologia cunoașterii, teoria sociologică, sociologie aplicată și în sociologia științei. Unii termeni pe care i-a creat, precum 'consecințe neanticipate', 'profetia autorealizantă', 'focus grup' au intrat în vocabularul sociologiei.

Bob Merton poseda talentul rar de a integra perspectiva teoretică și cercetarea empirică riguroasă. Lucrările sale exprimă atât fler imaginativ, cât și rigoare impecabilă; atât generalități, cât și aspecte particulare; atât abstracții, cât și claritate. Nu și-a abandonat niciodată standardele sale științifice”.

Grupaj realizat de
Septimiu Chelcea

Bibliografie Robert King Merton (selectiv)

- Mass Persuasion. (1946). În *The Social Psychology of War Bond Drive* (în colab. cu Majorie Fiske și Alberta Curtis). New York: Harper,
- Social Theory and Social Structure. Toward the Codification of Theory and Research*. Glencoe, Ill: Free Press, 1949.
- Continuities in Social Research Studies in the Scope and Method of 'The American Soldier'* (edit. În colab. cu Paul F. Lazarsfeld). Glencoe, Ill: Free Press, 1950.
- Reader in Bureaucracy* (ed.). Glencoe, Ill: Free Press, 1952.

- The Focused Interview. A Manual of Problems and Procedures* (în colab. cu Majorie Fiske și Patricia L. Kendall). Glencoe, Ill: Free Press, 1956.
- The Freedom to Red. Perspective and Program* (în colab. cu Richard McKeon și Walter Gellhorn). New York: Bowker, 1957.
- The Student-physician. Introductory Studies in the Sociology of Medical Education* (ed.). Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1957.
- Sociology Today. Problems and Prospects* (ed.). New York: Basic Books, 1959.
- Some Thoughts on the Professions in American Society*. Providence, RI: Brown University, 1960.
- Contemporary Social Problems. An Introduction to the Sociology of Deviant Behavior and Social Disorganization* (ed.). New York: Harcourt, Brace & World, 1961.
- George Caspar Homans: *Social Behavior. Its Elementary Forms* (ed.). New York: Harcourt, Brace & World, 1961.
- Matilda White Riley: *Sociological Research* (ed.). New York: Harcourt, Brace & World, 1963.
- On the Shoulders of Giants. A Shandean Postscript*. New York: Free Press, 1965.
- Robert M. Marsh: *Comparative Sociology. A Codification of Cross-Social Analysis* (ed.). New York: Harcourt, Brace & World, 1967.
- Arthur L. Stinchcombe: *Constructing Social Theory* (ed.). New York: Harcourt, Brace & World, 1968.
- Science, Technology and Society in Seventeenth Century England*. New York: Fertig, 1970.
- Lewis A. Coser: *Masters of Sociological Thought. Ideas in Historical and Social Context* (ed.). New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1971.
- The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press, 1973.
- The Sociology of Science in Europe* (ed.). Carbondale, Ill.: Southern Illinois University Press, 1977.
- Toward a Metric of Science. The Advent of Science Indicators* (ed.). New York: Wiley, 1978.
- Qualitative and Quantitative Social Research. Papers in Honour of Paul F. Lazarsfeld* (ed.). New York: Free Press, 1979.
- The Sociology of Science. An Episodic Memoir*. Carbondale, Ill.: Southern Illinois Press, 1979.
- Continuities in Structural Inquiry* (ed.). Londra: Sage, 1981.
- Social Research and the Practicing Professions*. Cambridge, Mass.: Abt Books, 1982.
- Introduction to Sociology* (ed.). New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1983.
- Revolutions. Theoretical, Comparative, and Historical Studies* (ed.). Dan Diego, Calif.: Harcourt Brace Jovanovich, 1986.
- Anthony Giddens: *Sociology, a Brief but Critical Introduction* (ed.). Dan Diego, Calif.: Harcourt Brace Jovanovich, 1987.
- International Encyclopedia of the Social Sciences* (vol. 19: *Social Science Quotations*) (ed.). New York: Free Press, 1991.
- Theodor Caplow: *American Social Trends* (ed.). Dan Diego, Calif.: Harcourt Brace Jovanovich, 1991.
- A Life of Learning. Charles Homer Haskins Lecture*. New York: American Council of Learned Societies, 1994.
- On Social Structure and Science*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press, 1996.